

סימן קא

ב"ה.

לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה יוסף שלום אלישיב שליט"א, חבר ביה"ד הגדול בירושלים.

(א) על דבר אשר השיג עלי צמח שכתבתי בח"א בסי' מ' בענין הדלקת נר חנוכה בחוץ צומח"ז והנה בסוף דבריו סיים והנה כבר אמרו חז"ל כשם שמנחם לומר דבר הנשמע וכו' מ"מ לא נמנעתי ע"ל ואני אומר ופה ניבא וידע מה ניבא כי צמח"ה הם דברים שלא נשמעים שח"א לשמוע ואין סופן להשמע.

וקודם אני לריך להעמידו על האמת שכפי הנראה כת"ר שליט"א לא ראה חיינו צבגות כשכתב צומח"ז השבתי מכיון דהני אחנא בני גלוותא אשר נהגו בכל השנים צבגות בחוץ ודעו צאנים ויראה מחמת המליק ואללו להדליק נר חנוכה בחוץ הבית אף גם כשעלו לארץ ממשיכים צבגות זה כי קשה להם להגמול ממה שכורגלו עד כה ולכן חתר למנול אחיהם לקיים את מנהגם וכו' ע"ל אבל האמת היא להיפך שצבגותינו צבגות אס לא הי' גזירת המלכות להעביר על הדת מה שלא הי' צמאות שנים אחרונות היינו יכולים לקיים כל המלות צרים גלי בשוקים וצרחות צאין מפריע וכלי שום אימה ופחד לא מיבעיא צמנים הקדמונים שיצאו ישראל צאחור מיוחד הנקרא "גטעו" ואף לא מיבעיא אף צומן האחרון שדרו רוב ישראל צרחות מיוחדים "יודישע גאטען" ששם לא היו נכרים רק אותן הנכרים שהיו משועבדים לישראל שהיו עובדין אלילים ומתפרנסין רק מישראל וכמעט כל הצמים היו של ישראל אלא אפילו במקומות שהיו ישראל דרים בין הגוים לא היו הגוים מפריעין לישראל להדליק נ"ח אפילו אס היו רוצים להדליק על פתח ביתם מצחוץ ואפילו סוכות היו נוכחין להעמיד צרחות כמנול צמנ"א ס"י הרל"ז ותר"מ סק"ז ואע"פ שהיו לעכו"ם חלק צבם ורק צעירות הגדולות היו מפריעין שלטון העיריה להעמיד סוכות צרחות משום שמקלקל יופי העיר לפי דעתם אבל הדלקת נ"ח לשעב קטנה לא היה שום טעם שלא להדליק בחוץ ואפ"ה היו כל גדולי הדורות מדליקין צמנים אע"פ שבודאי ידעו מדנאל דגמרא ובודאי היו לא פחות יראי כ"י מאותן חכמי ירושלים.

וכבר הצאתי צמפתחות לתשובה הנ"ל שכן מפורש בספר אורח מועד [לחלח מן הראשונים והב"י רגיל להציון] ח"ל ועכשיו נהגו להניחו על הפתח ומצפנים ואע"פ שאינו צמעת הסכסס ע"ל זה כמו שהוכחתי מהא"י צאות ד' שעוד כמה דורות לפני הא"י כבר לא הי' סכנה ואע"פ הדליקו צמנים ומנחה ג"כ מהא"י שבה המנהג פשוט להדליק צמנים צאין מי שיערער ע"ז זה דלא כחכמי ירושלים ועל כרחך יעטרנו אותן חכמי ירושלים לומר שכל אותן גדולי הדורות מימות שלפני הא"י עד שכינע שעמם צומן האחרון עשו ולא ידעו ללחח הסכנה לריך להדליק בחוץ והדליקו צמנים שלא כדין ח"ו ושרי להו מארי' דלא ניח"ל למאריכו דלימא הכי.

(ב) ומ"ש אך מכאן ועד למסקנא שאלה העושים כחורב הכחוצה צש"ע אינם יואלים יד"ח ולא עשו ולא כלום לא יכולתי להולמו ע"ל תמהני הזו החורב הכחוצה צש"ע דאס אמנם המחצר צב"י תרע"א הזכיר דינא דגמרא שמדליקו מצחוץ אבל המחצר לא הזכיר צשום מקום שעכשיו מדליקין מצפנים אלא הרמ"א הזכיר ד"י צב"י תרע"א ס"ז וס"ח וצתערע"צ ולפי אותו המנהג אמרתי שאין יואלין צחוץ והמחצר לא הביא רק דינא דגמרא קודם הגזירה וכמו שכתבתי בהמפתחות לס"י הנ"ל אות (ח' ע"י) והצאתי דכ"ג כתב צב"י צחו"מ ס"י שפ"ט דאף שעכשיו נשתנה הדין מחמת המנהג מ"מ העתיק דברי התלמוד לפי מנהג זמן חכמי התלמוד עכ"ד עיי"ש ואפשר לומר דהמחצר קאזיל צשיעת העור דגם עכשיו אין מדליקין צמנים ממש אלא צפתה הבית כדי שיהי' פרסומי ניכס לעוצרים ושבים צחוץ ע"י צד"מ ס"י תרע"א סק"ט וכ"כ בעור סוף ס"י תרע"צ נמנול דמעולם לא עקרו ההדלקה צחוץ דהא אכתי

כרצ אסי לגבי ר' יוחנן שהי' רבו כמ"ש הרמז"ן וגם לא כרצ יוסף לפיכך קבלה.

(ד) והנה צבגות דף ח' א' אמר אב"י מריש היו גריסנא צגו ציתא ומלנינא צבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר ר' חייא בר אמי משמ"י דעולא מיום שחרצ ציהמ"ק אין לו להקצ"ה אלא ד"א של הלכה לא היו מלנינא אלא היכא דגריסנא ולכאורה קשה גם קודם ששמע אב"י הא דעולא אמאי הי' הולך מציתו להחפלא צביכנ"ס הלא מצוחר צרבינו יונה שם ד"ה ציוי עמודי דאפילו לעפת הרמב"ם דס"ל דלא הותר להחפלא צמקום שומד אלא הי' מכניף עשרה זה דוקא אס הולך ללמוד לבית המדרש ומצטל צהליכה אז יש לו לילך גם לציהכ"י להחפלא צעשרה אבל אס לומד צציתו כל היום צמקום קצוב וסורתו אומנחו אין לו ללכת לציהכנ"ס להחפלא צעשרה מפני שמצטל מלימודו צשעת הליכה ועוד לו שיתפלא ציחור משיתצטל כלל וכו' ע"ל וא"כ כיון שאב"י הי' דרכו ללמוד צציתו כדאמר מריש היו גריסנא צגו ציתא גם צלא טעמא דא"ל להקצ"ה אלא ד"א של הלכה לא הי' לו לילך לציהכנ"ס כדי שלא יתצטל מלימוד תורה.

אכן לפי"מ שציארנו לעיל דאב"י היו קסצר מתחילה דמנול צעידנא דעסיק צה נמו מנול מן החטא כמו תורה א"ש דהנה צשעת דף י' ע"א אמר"י רב המנונא היו מאריך צללותי א"ל רבא מניחין חיי עולם ועוסקין צחיי שעה והוא סצר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד וע"י צפני יהושע צילה דף ע"ו ד"ה אמר מ"ד שמניחין חיי עולם וכו' שמפרש הא דקרי הכא לתפלה חיי שעה אע"פ דודאי להאריך בתפלה מנול היא אפ"ה לגבי תורה קרי ליה חיי שעה כדאמר"י צסוטב דף כ"א דמנול נמשלה לנר שאינה מגיבה אלא לשעה ותורה לאור שמגיבה לעולם עכ"ד עיי"ש מעשה יתכן דעד כאן לא אמר רבא מניחין חיי עולם ועוסקין צחיי שעה אלא משום דאזיל לשיעתי צסוטב שם דמנול אף צעידנא דעסיק צה אינה מלל מן החטא ותורה צעידנא דעסיק צה מלל מן החטא אבל לרב יוסף דס"ל החס דאין חילוק צין מנול תורה אלא לענין שחורה מלל גם צעידנא דלא עסיק צה אלא צעידנא דעסיק צה אין חילוק דעתיס מנילות מן החטא שפיר רשאי לצטל מן התורה צצביל מנול להאריך בתפלה כדאמר רב המנונא דזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד וממילא א"ש גם שיטת הרבנו יונה הנ"ל דקאזיל לפי"ד רבא הנ"ל לפיכך ס"ל דאין לצטל מלימוד צצביל תפלה צציוור דאין מניחין חיי עולם ועוסקין צחיי שעה משח"כ אב"י דהיו קסצר מתחילה כרצ יוסף כנ"ל לכך הי' מצטל מחורה להחפלא צעשרה דזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד וכמו שכתב צמח"ה צחש"י הרא"ש כלל ד' ס"י י"א ח"ל ועוד להחפלא צעשרה זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד עכ"ל ודברי הרא"ש י"ע למח נקט כרצ המנונא ולא כרצא דאמר מניחין חיי עולם וכו' אף עכ"פ הרבנו יונה שפיר קאמר כרצא ולא קשיא הא דאב"י יש להאריך צזה ואכ"מ.

(ה) ומעתה יתכן הא דאמר אב"י אי זכאי גמירנא לשמעת"י מעיקרא כ"י מתאוק שאלו כ"י מקבל דברי ר' ירמ"י דעמ"י דרצ משום דאסור להשחמש לאורה דמח מוכה דמנול אפילו צעידנא דעסיק צה אינה מלל מן החטא כנ"ל אז לא הי' נוכח כמו שהי' נוכח מתחילה דגרים צגו ציתא ומלני צבי כנישתא שזה גרס לו ציעול תורה אלא הי' גם מתפלא צציתו ציחור כדעת הרבנו יונה וע"י שואלת הגמ"י הא גמרה כלומר הלא גם קודם שזרע לו טעמו לו רב כנ"ל ג"כ הי' נוכח להחפלא צציתו ציחור אחרי אשר גמר הא דאמר עולא דאין לו להקצ"ה אלא ד"א של הלכה כנ"ל וע"י משני נפ"מ לגירסא דינקותא כלומר צימי ילדותו לפני ששמע הא דעולא הרי הי' נוכח לילך לציהכנ"ס ואילו כ"י מקבל דברי ר' ירמ"י ששמע עוד צילדותו לפני ששמע דברי עולא לא הי' צא לידי ציעול דגרסא דינקותא וא"ש.

כן נדע עכ"ל לא ידענא מאי צעי זכא אס כוונתו לומר דמאחר שהמיתה הא"י המיתה קיימת לפיכך יש לעשות כדיונא ולא כהמנהג הלל הנביא הוכחתי שהא"י שפ"פ שחמם פ"י אפי"ה לא עלה על דעתו לשנות מהמנהג ואחריו כל גדולי הדורות צאשכנז ונהגין כן וא"כ מה כוחם של חכמי ירושלים לשנות מהמנהג — ולא כוונתו לומר דאין צוהי ללמד זכות על המנהג דאס הא"י לא ידע לזכר זכות מה אן כן נדע זכות על זה חמכני וכי אין רשות לתלמיד קטן לתרץ קרי הראשונים הלל כך נהגו גדולי האחרונים לחדש חידושים עפ"י שפ"פ שחמם הירון על קרי הראשונים על יסודות אמתיים ואמרו כנגון זה מקום הניחו לו להתגדר צו וכ"ש צ"ד שלא צא"י לחדש שום דבר אלא לקיים מנהג הראשונים ולהחמיר צו ולא להקל ואף אס לא אוכל להביד צדור שזכיתי להאמת למחש

אמנם כח"ר טוען שיסודות שלי אינם אמתיים ואפשר שכן הוא שפטיה דמיון אצל בדבריו אינו רואה צע"ד דחיי דמה שכתב לדחות מה שכתבתי ללאחר שאמרו בכחוצות דף ג' דמסכנה ואילך נהגו הכס לכוון בשלישי אין לו לשום אדם אפילו מופלג בהסידות לשנות מהמנהג וע"י הקשה הלל אמרי החס דדוקא נהגו אצל מיעקר לא עקרינן ולפי"ד הלל לא נשאר מהתקנה כלום ואין לך עקירה גדולה מזו וע"כ דתקנה חכמים על חלה עומדת והירא דבר ה' בודאי מקיים את התקנה כפי שתקנו חז"ל אלא מכיון שצטעק הסכנה נהגו לכוון בשלישי המשיכו הכס לנהוג כך לפי"ד הרא"ה ולא מיחו צידם חכמים עכ"ל ומה שהצאתי מהירושלמי כתובות פ"ק דכלתו של רב הושע"י נכנסה מעוברת הבית נגד זה מ"ש בשיעמ"ק שם דף ז' בשם רבינו יונה דהמנהג שצירושלמי ה' רק ליתר ולחזק ועו"ל דהצטלה ה' אחר ברכת חתנים עכ"ד.

הנה המעיין בספרי יראה דלא על יסוד המנהג בלבד אני אומר דאסור לשנות אלא משום דעשה המנהג מחמת סכנת נפשות וכ"י לר"ך אז לעקר תקנה הראשונה להדליק בחון וממילא אף אס נקבל דחיינו או עדיין הדין קיים אלא דלקושטא דמלתא אין דחיינו דיהוי דאש"ג דמחמת המנהג א"ל אפילו מי שמופלג בהסידות לשנות ולעשות כדון מ"מ עדיין אין זה עקירת הדין דרק המנהג עוקר הדין ואס יבוא צ"ד הגדול ויבעל המנהג יחזור הדין למקומו מחליו משא"כ אי עקרינן הדין כאלו לא ה' אס ירצו שיחזור הדין למקומו לר"ך לחזור ולתקנו — ועוד נפ"מ דאי משום מנהג לר"ך שיחפשט המנהג הא כ"ז שלא נחפשט אס בעל טעם המנהג לא משגיחין ב' ואוקמינן אדיונא אצל אי עקרינן בשעת הגזירה אפי"פ שלא נחפשט המנהג כיון דעקרו לדינא אינו חוזר למקומו עד שיחזרו ויתקוהו.

(ה) ומה שהביא מהשיעמ"ק בשם רבינו יונה אמנם מודינא כי לדעת רבינו יונה אין ראוי לדבריו אצל יש ראי לפי"ד הירושלמי שצוה"ר דה' בעלה בא עלי בעודה בית אבי וא"כ חופה ודאי לא ה' צבית חמיו והלא דעת הרשב"א ורמב"ם דאין האשה ניהרת בצרכה בלבד אלא לר"ך חופה עכ"פ מדרבנן וע"י בשיעמ"ק שם ב"ה וז"ל הרשב"א וכו' שהביא רא"י דלא נאסרה עד שהיכנס לחופה רק מדרבנן ממנהג יחודה שמיחדין קודם כניסה ואף ש"ל דכונת הרשב"א דממה שהתירו ליתר ע"כ אינו רק דרבנן לפיכך היחוד מותר אצל לפי"מ דמבואר בירושלמי דהיו גם צועלינן ע"כ דהותרו להם הבית קודם החופה ואין לומר שצאו עליהם לשם נישואין דכב"ג כתב הר"ן בפ"ק דקידושין דמותר ליתבול לשם נישואין קודם החופה וכ"כ הב"ש וח"מ צא"ה ע"י נ"ה דא"כ שצוה בזה נעשית נשואה ממש ולא ארורה ועוד דגם צב"ג ב"כ"פ יש איסור משום דאכתי אין לה כתובה ע"י בשיעמ"ק שם ד"ה צבית חתנים וצמקנה ס"י נ"ה אפי"כ דמחמת שנהגו כך לא חששו לאיסור דרבנן.

ואין להביא מפירוש הרבינו יונה רא"י דאי הוי צ"י איסורא מצטלינן המנהג דלא כמו שכתבנו ד"ל דהרבינו יונה לא ניח"ל לומר כן משום דאמרי צ"ה דף ע"ז ע"כ כי נהגו מי שצוקין

נשאר פרסומי ניסא לאנשים העוברים בחון אלא שחממו קאח הפרסומי ניסא שלא יבי' נראה מיד להדיא לאנשי הרחוב בחון מ"מ יש פרסומי ניסא לאנשי הרחוב בחון כשמגיעים לפתח ביתו וז"ל לדבריו דהסכנה ה' רק צמיתון צרחוב ולא צפתה ביתו נמלא דלא נעקר עיקר המאור להיות פרסומי ניסא לאנשים שצחון אלא הקילו צי לפיכך שפיר אס בעלה הסכנה ויכול לקיים מצוה מן המוצהר למה לא יקיים אצל לדין דכל בני ישראל יואלים ציד רמ"א דעכשיו מדליקין צפנים ממש ולא נשאר שום פרסומי ניסא להעוברים וצבים בחון ע"כ בעלו תקנה זו לפרסם בחון רק תקנו תחתיו לפרסם לבני ביתו כמו שצירחתי בתשובתי ארת ט' דיש תרי גוויי פרסומי ניסא שפיר קאמינא דאס מפרסם רק לאנשים שצחון ולא לצ"ב לא יא ידי תקנה אחרונה ותקנה ראשונה כבר נצטלה ואילו ה' המנהג הזה רק אצל הספרדים שנהגו כמנהג המחבר שמדליקין על פתח ביתם לא הייתי מקשה עליהם אצל ראיתי מנהג זה אצל אשכנזים זה אינו יכול להולמו.

ואפשר לומר עוד דלפי שיטת העור דעכשיו מדליקין צפתה הבית דאיכא אכתי היכרא לעוצרין ושצין גם צלה חשש סכנה לפי דינא דגמ' יא יד"ה דלא אמרו מצחון אלא למנוח מן המוצהר דכזה איכא פרסומי ניסא אצל מ"מ עיקר המאור לפרסם לאנשי השוק שצחון הוא מקיים, רק להרמ"א דמדליקין צפנים ממש והרי מדינא דגמ' אס הדליק צפנים לא יא כלל כמו שהוכחתי שם ארת ט' עכ"ל דעקרו לגמרי המאור להדליק בחון ותקנו צמקומה הדלקה צפנים.

ואין שיהי עכ"פ אין סתירה למה שהעלתי מדברי רבותינו בעלי הש"ע וכיון שאין סתירה אין להקשות עלינו מדוע לא ציראו דעכשיו לפי המנהג אס הדליק בחון לא יא דכנגון דא אמרי צמלמא מקום הניחו לו להתגדר צו וכמו שחידשו האחרונים כמה דינים שלא הוצרכו צע"פ אצל מי שחדש דעכשיו דליכא סכנה לר"ך להדליק בחון זה ודאי נגד הרמ"א וכל אותן הראשונים שהדליקו צפנים אפי"פ שלא ה' סכנה צדצר ונמלא אהב מוציא לצו על הראשונים וע"י צמפתחות לסי מ' ה"ל צספרי.

(ג) ומה שהביא מחי הריעצ"א על שבת הגדולה וז"ל וצטעק הסכנה מניחה פ"ש פ"י לא סוף דבר סכנה דא"כ פשיטא דעל מ"ע לא יורה דמדייתו לקמן גבי תפילין אלא אפילו סכנה נער או איבה כמו צירפה ולפיכך ה' אומר מורי כשנשצ רוח שא"י להדליק בחון מדליק צפנים צביתו עכ"ל מבואר שמתחילה ה' התקנה שצמקרה שלא יא באפשרות לקיים בחון יקיימנה צפנים וכ"ז צטעק נער או איבה אצל כשהעיקר האונס עבר עלינו לקיים המאור כתיקונה כמאור עלינו מפי חז"ל עכ"ל.

לא ידענא צעניותן מה מציאה מלא צדרי הריעצ"א לסתור דבריו הלל הריעצ"א לא קאמר רק שמשום נער צמלמא יכולין להדליק צפנים ולאו דוקא כשם סכנה ומשום נער ואיבה בודאי לא עקרו התקנה אצל צוה עדיין לא מחישב מ"ט עכשיו כשאין שום נער ואיבה גם כן מדליקין צפנים ממש וכמו שחמם הא"י וז"ל דגם צזמן הזה אפי"פ שלא ה' סכנה מ"מ ה' חשש איבה דא"כ מה חמם הא"י ועוד דדעת הריעצ"א צוה יחידאי הוא וכל הפוסקים ע"כ לא ס"ל הכי אלא כפירש"י צטעק הסכנה או כפירוש החוס' צצנת דף מ"ה ע"א וכן כתב צע"פ ס"י תרע"א אלא ודאי דמה שצטלו הדלקה בחון משום שה' סכנה ממש וממילא אין חמיה' שגם לאחר שצב הסכנה מדליקין צפנים משום שצקרו הדלקה בחון לגמרי צצטעק שה' הסכנה וע"י מה שכתבתי בלוח ה' — י"ג שאין רא"י ממה שאמרו צצטעק הסכנה מניחה על השלון נגדינו.

(ד) ומה שכתב דמה שהצאתי מהא"י שחמם למה עכשיו מדליקים צפנים אפי"פ שאין סכנה כתב צב"ל חמיתו חמיה קיימת למה מצטלין דינא דגמ' על לא דבר ואס איכו לא ידע ללמד זכות על אלה המוכחים להדליק צפנים מה אן

הנם בחולות ואם חינו מפרסם בחוץ רק מצפנים לא יאל המואה דהא לפרסם הנם לאנשי ביתו מצפנים לא תקנו חכמים וכן מ"ש דאם יתקנו גם הדלקה צפנים לא נעקרה תקנת חז"ל לגמרי לא ידענה מי אמר לו שהתקנה השנייה לריכה שחרי סותרת לתקנה הראשונה בכדי שחשך תקנה הראשונה הלא גם צחולה נשאת אס יתקנו ליום אחר כגון צלילי ויהא נשאת צין צרציעי צין צלילי לא תתבטל תקנת יום רביעי לגמרי אלא יוספו עליו עוד יום כמו צהדלקת נ"ח צפנים ובחון ואפ"ה אמרי דאם תקנו יום אחר נעקרה תקנה הראשונה הי"ז צניח וכבר כתבנו דתקנת נ"ח מבחון היא תקנה צפ"ע ואפילו אם נאמר דהדלקת נ"ח מבחון היא פרע צמאות נ"ח מ"מ היא תק"ה צפני עצמה ואנו דנין בעקירת תקנה זו של מבחון אף שאכתי ישאר עיקר תקנת הדלקת נ"ח ודוק.

(ט) השיג על מה שכתבתי צ"ס השיעמ"ק אליבא דרש"י שאם לא יתקנו יום אחר ויהי רשות לישא גם ציוס ד' אכתי יש לחוש שמה ישא ציוס ד' ויבוא לידי סכנה והעתיק כה"ר שליט"א לשון השיעמ"ק ש"י הא ודאי כיון שיש סכ"ג בדבר כי תקנו חכמים מעיקרה לאו אדעתא דהכי תקינו וכו' הו"ל לרבנן וכו' ולעקור יום ד' לגמרי דלא לנסב חד צד' כיון דסכנת נפשות הוא ודקדק כה"ר צמ"ש כיון שיש סכ"ג בדבר כי תקנו חכמים לאו אדעתא דהכי תקינו דאטו בכל המצות דרבנן נמי אמרו הכי דמקום סכנה לא תקנו חז"ל ולא משמע כן צמ"ה דוכתי ועל כן מפרש דברי השיעמ"ק וז"ל ואלו דכוותה השיעמ"ק דכנה עיקר ההלכה שהנשא ליום ד' היא מטעם שקדו וצחלקת מחוקק ס"י ס"ד סק"ה פסק דאם הכלל וקרובותיו מותרים ע"ז הרשות להנשא גם צליל ערר וא"כ שפיר כ' השיעמ"ק אס מחילה מוטיל כ"ש במקום סכנה אדעתא דהכי לא תקנו ולכן אס זה יכול לגרום לידי סכנה צודאי יש לקבוע ליומא אחרינא שלא יבוא לכלל סכנה אך בשאר מצות דרבנן צודאי תקנו בכל גווני ופשוט וכו' ואין ראי' כלל משיעמ"ק לנ"ד עכ"ל.

ונפלאתי מוראות מה ראה לומר כן דכל עיקר ההלכה שהנשא ליום הרביעי הוא מטעם שקדו וכו' הלא לא אמרי טעמא דשקדו אלא למה שלא הנשא באחד צצת שאם הי' לו טעמא צחולים משכים ציוס שני לצי"ד ע"ז אמרו שקדו אצל מה שלא נשאת בשאר ימות השבוע רק ציוס ד' זה מטעם משנתינו שאם הי' לו טעמא צחולים הי' משכים לצי"ד מתקנת עזרא ואילך ומה מחילה מוטיל ע"ז אע"כ דכוותה השיעמ"ק כפשוטו אך קשה כיון דאדעתא דהכי לא תקנו למה לריכין לקבוע ימים אחרים הא צל"ה יכולין לעקור יום ד' דאדעתא דהכי לא תקנו יום ד' כלל ועכ"ל דלא אמרי אדעתא דהכי לא תקנו רק לענין זה דיכולין לעקור יום ד' על מנה שיקצבו ימים אחרים במקומן הא צל"ה לא עקרינן תקנתא דרבנן ממילא ל"ק ממה דמשמע צכ"ד שחסרו נפשו על מנות דרבנן ולא עקרו להמאור דכיון דלא תקנו מזה אחרת שיהי במקומה המאור קיימת.

ועוד נלענ"ד דאין סתירה מכל המקומות שהביא דמה שהביא מדיאל שחסר עצמו על ההפלה אע"פ שאינו רק מדרבנן כמ"ש הר"ן צפ"ד דצבת תרי תשובות צדכר חדא דש לא היתה הגזירה שלא להתפלל רק שלשים יום וכיון שזמנו קצוב לא אמרי אדעתא דהכי לא תקנו ועוד י"ל דאע"פ דהפלה דרבנן היינו החיוצ להתפלל אצל מזה של רשות יש מדאורייתא להתפלל לבקש כל דבר מאת הש"ה ולא ממלך בשר ודם כמו שז"ה דריוש דהא כתיב ועבדתם את ה' א"ה וגו' כמו שעשה משה רבינו וכל הנביאים וצוה כ"ע מודי ולא נחלקו רק על חוצת ההפלה אס מדאורייתא אצל ודאי שרצון הקצ"ה שיתפללו אליו וזה מזה מדאורייתא אלא שאינו חוצה לפיכך י"ל דעל מזה זו מסר דינאל נפשו אע"פ שלא היתה חוצה אפילו מדרבנן דאדעתא דהכי לא תקנו חוצה.

(י) ומה שהביא ממה שדברו האחרונים הרא"ס והמל"מ צפ"ה מיסוכ"ה באיסור צאה דרבנן אי הוי בכלל

למיטבד איסורא ומכאן הביא הפר"ה צדיני מנהגי איסור ס"י י ראי' לסתור דעה המכרי"ק בשורש ע' והמשא למלך דמקום מנהגא מצטלן איסור דרבנן וכן כתב צמ"ה ס"י חר"ץ ס"ק כ"ב וז"ל דכונא דר"ה משמע דמקום איסורא לא שצקין למיעבד כמנהגא אצל שאר ראשונים הי"ל ס"ל כמו שכתבתי בספרי שם דמנהג שגשגה מחמת גזירה דסכנה שפיר שצקין משום דחיישינן שמא יחזור הדבר לקלולו אין לצטל המנהג אף שיש בו איסור רק צנעשה המנהג להיתר סחם צלא טעם לא שצקין לכו.

ואף לרבינו יונה והפר"ה דמצטלן מנהגא במקום איסורא מ"מ צמנהג דמלתיקין צפנים י"ל דמודה דלא מצטלן מנהגא לפימ"ש צש"ה מערכת מ' רס"י ל"ה דעד כאן לא פליגי אלא אי מנהג מצטל איסורא צקום ועשה אצל צשז ואל חשבה יש כח צמנהג לצטל הלכה ולפיכך כאן שמדליק צפנים ולא מבחון דהיא רק ציעול עשה דרבנן צשוא"ה יכול המנהג לצטל.

(ו) ומ"ש כה"ר שליט"א וז"ל עכ"פ הלכה פסוקה צרמ"ס וצש"ע ס"י ס"ד "מקום שאין צי"ד יושבים אלא צדי וכו' צלצד צחולה נשאת ליום רביעי" נקטינן איפוא דתקנת צחולה נשאת ליום רביעי שרירה וקיימת עכ"ל.

איני יודע מה צני כה"ר צזה הלא אנו מודה צזה שהרי מצוה צגמי דאף לאחר שהי' שעה סכנה לא עקרו תקנת צחולה נשאת משום דתקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן אך זה דוקא אס אין קובעין יום אחר במקומה כמצוה צחום"ש שס משא"כ צנידון שחקנו להדליק צפנים שפיר היו יכולין לעקור הדלקה צחון ואס רצונו להביא ראי' דאע"ג דנכחו לכנוס צלילי עדיין התקנה קיימת כבר כתבתי לעיל דצמנהג כיון שלא עקרוהו להדין הדין במקומו עומד אלא שמוחר לעבור על הדין במקום מנהג כגון נ"ד וממילא צומה"ז אע"פ שכתבו שלא לחוש להדין לא נעקר הדין וצפרע דנראה דדוקא צמקום שהי' הגזירה שהצטל להגמון תחילה וגבו לכנוס צלילי אצל צשאר מקומות התקנה לעולם קיימת וכש"ע מדבר רק צמקום שלא נכחו לכנוס צלילי והדין במקומו עומד.

(ז) ומה שכתב לחלק צין תקנת צחולה נשאת להדלקת נ"ח טפ"ד הריצ"ש ס"י שצ"ג שכתב דהא דפרקינן ליעקרי אע"ג דהוי ציכרר ואל יעבור מ"מ רבנן שלא אצורה גזירה עליהן יש להם לעקור התקנה כדי שלא תצאנה לידי סכנה ולפי"ז צניח שהיא רק ציעול מ"ע וא"ל למסור נפשו ע"ז א"ל לעקור מזה זו שאין שום סכנה נשקפת צזה עכ"ד לפענ"ד הריצ"ש לא כתב דצריי רק על מה דקס"ד התם דהגזירה היתה צחולה נשאת ליום הרביעי תיכרר דזו היתה גזירה להעביר על הדת וכו' לריך למסור נפשו עלי' לקיימה אצל למה דמסיק דהגזירה הי' צחולה נשאת ליום רביעי תיכרר להגמון תחילה וגזירה זו הי' מתכוין להנאחו כמצוה צחום"ש שס ד"ה אי הכי וכל שמתכוין להנאחו א"ל למסור נפשו עלי' ואפ"ה פריך התם וליעקרי אלא דאף דא"ל למסור נפשו על התקנה לריך לעקור התקנה וע"כ העטם או משום דיש חסידים שמוסרינן נפשו שלא לעבור על שום מזה אע"פ שא"ל או אפשר דמאחר דמוכרחין לעבור על התקנה עקרינן לתקנתא ממילא הי' מזה חנוכה עקרינן מפני הסכנה.

(ח) ומ"ש לדחות מה שכתבתי צאות ח' דכמו שתקנה צחולה אין יכולין לעקור אלא אס תקנו יום אחר צמקום יום הרביעי הי"ז צניח מוכרחין לתקן מקום אחר קצוב וביינו להדליק צפנים ודחה כה"ר שליט"א ואומר שהבדל פשוט אס עקרינן תקנת ליום הרביעי צאופן שיוכלו להנשא צכל יום נעקרה תקנת חז"ל כליל ולא נשאר ממנה שריד משא"כ צמאות נ"ח דמקום הדלקה אינה אלא פרע צקיום המאור ואס יתקנו שאפשר להדליק גם מבחון וגם מצפנים האס זה יחשב דנעקרה תק"ה לגמרי אצמכה עכ"ל.

תרי תיובת קא, חזינא צדצריי מ"ש דמקום הדלקה אינה אלא פרע מקיום המאור ז"ל לפענ"ד אלא היא מזה צפ"ע שך תקנו שאותו הדלקה שחייב יחי מזה להדליקה צחון כדי לפרסם

ג"ע מ"מ בשעת הגזירה פשוט דחייב למסור נפשו ע"ז עכ"ל אין מה דפשוט לכת"ר שום ראי' שהאמת כן הוא אך לבאורה יש ראי' ממה שמדדים דהוי כגילוי עריות אלמא דלא אמרי' אדעתא דהכי לא תקנו וכן ייין לעירובין דף כ"א ע"ב דר"ע מסר נפשו על נט"י ודו"ק אבל לפענ"ד לא דמי להא דשיטמ"ק דמייירי בגזירה על כל ישראל שבהותה המדינה שייך לומר אדעתא דהכי לא תקנו אבל כשאנו סכנה לכל ישראל אלא ליהייד מיישראל אחרמי סכנה שלא יוכל לקיים המצוה דרבנן לא שייך לומר אדעתא דהכי לא תקנו כיון שעדיין קיימת התקנה לגבי כל ישראל בשביל יחיד לא עקרינן תקנתא.

(יא) מה שכתב מדברי הריטב"א והשיג על מה שהבאתי מאו"ז כבר השבתי יפה לעיל בזה.

(יב) ומה שהביא מספר העיטור על חנוכה שבי' צוה"ל י"ח מזה להניחו על פתח ביתו מבחון ובשעת הסכנה מניח על שלחנו ודיו ואחר שנהגו על הסכנה נהגו ומי שיכול להניחה מבחון מניחה מבחון ואם לאו על פתחו עכ"ל הנה מדברי ספר העיטור אדרבה יש ראי' לדבריו דכיון שנהגו נהגו אך הרי"א שגו ממ"ש בפירוש פתח הדביר שם דמ"ש העיטור ומי שיכול להניחה מבחון ר"ל דאף שנהגו עכשיו על השלחן מ"מ מזה על כל מי שיכול שניחמו מבחון ואם לאו לכל הפחות שניחמו על פתחו מצפנים עכ"ל וזה מפורש דלא כדבריו דאין שום מזה להניחה מבחון אבל אני אומר במחשבי של צעל פתח הדביר לא דק בדברי העיטור דע"כ הסיפא לא קאי אדמוכ"ל דא"כ הוי ל"י למימר ואפי"ה מי שיכול וכו' וכן חסר בהעיטור חיצת מצפנים אחר על פתחו ויותר קשה אי קאי אמאי ואחר שנהגו על הסכנה נהגו ע"כ מייירי אחרי שעבר הסכנה ויכול להניחו מבחון אלא שנהגו להניחה על שלחנו וא"כ מה זה ומי שיכול וכו' הא ע"כ מייירי צמי שיכול דאחרי שעבר הסכנה כל אדם יכול להניחו מבחון ואין מעכב על ידו וכו' תימא דמייירי דאינו יכול מבחון מחמת סבה אחרת ולא משום סכנה רק כגון שרות מנשבת בחוץ א"כ ל"ל דגם בזמן הגמרא שהי' חייב להדליק בחוץ ואינו יכול ג"כ מניחו על פתח ביתו מצפנים שהרי אמרת כשעצרה הסכנה חזר להדליק בחוץ כחוקן חכמים ואם גם בזמן שהי' מדליק כחוקן חכמים ה"י דין שאם אינו יכול מדליק על פתח ביתו מצפנים לא הו"ל להעטור לחלות ד"ז בזמן שכבר נהגו להדליק צפנים שאפילו כשנהגו להדליק בחוץ ה"י דין כן.

לכן אומר אני צענ"ד דבאמת קאי העיטור על מ"ש בתחילה ת"ר י"ח מזה להניח על פתח ביתו מבחון ואהא קאמר דתק"ה ה"י רק צמי שיכול להניחה מבחון ואם לאו מניחה על פתח ביתו מצפנים וזה כמ"ש הריטב"א המוצא לעיל שמה שאמרו בשעת הסכנה אפילו לר' צעלמא ולפיכך כשנשכח הרוח שאינו יכול להדליק מבחון מדליקה צפנים צביתו עכ"ל וה"נ ס"ל להעיטור אלא שבה נראה שחולק העיטור על הריטב"א שאומר מדליקה צפנים צביתו דמשמע צפנים אצל העיטור ס"ל כהטור שאף אם אין מדליק מבחון ע"כ מדליק פתח ביתו שיהי' היכרה לעוצרים ושב"ס ומה שהאריך העיטור לומר ומי שיכול להניחה מבחון מניחה מבחון אחרי שכבר הביא מה דכתב בגמ' מזה להניחו על פתח ביתו מבחון נראה דמאחר שהפסיק צענ"ד המנהג מחמת סכנה להדליק על שלחנו לפיכך כשחזר לענין דינא דגמרא כתב עובד"פ דינא דגמרא ומפרש דדוקא ציכול וכו'.

ומכאן ראי' גדולה למה שכתבתי לעיל בזה ד' דלפי דעת הטור מעיקר הדין יכול להדליק פתח ביתו אע"פ שאינו מבחון הואיל ואיכא גם פרוסומי ניסא לאנשי החוץ כשעוצרים ושב"ס ומה שאמרו מבחון ממש זה רק למזה מן המבואר.

(יג) הביא כה"ר שליע"א מדברי השלטי גבורים סוף פ' בן סורר ומורה שבי' כשעבר האונס והסכנה חזר קיום התקנה למקומה ולא אמרי' כיון דהותרה הותרה דלא לא הותרה מחמת שנטעם לה היתר אלא שאירע זה אונס וסכנה וכו'.

עבר האונס והסכנה התקנה במקומה עומדת עכ"ל הנה אנכי תמכתי יסודותי בזה ד' שם על דברי השיטמ"ק צ"ה נהגו דמשמע להדיא דלאחר שעקרו נעקרה עולמית ולא חזרה התקנה למקומה לאחר שעברה הסכנה וכן הוכחתי מדברי הגהות אשרי שדקדק מכאן ראי' דכשיש סכנה לומר דאם ה"י צב"ד כה"ש קיים ה"י מסכים להיתר שנטעם הענין עכ"ד מוכח מכאן דהעקירה הוי ציטול גמור לתקנה הראשונה אמנם הש"ג שם חולק על הגהות אשרי בזה מהאי טעמא דתקנה במקומה עומדת ולא נתבעלה אך לצדק מסיק גם הש"ג דראייתו בהג"א נכונה וא"כ לבאורה הש"ג סותר עצמו אך באמת לק"מ דמבואר בדבריו דמה דס"ל דתקנה במקומה עומדת הוי משום דאמרי' בגמ' גזירה עבירה דבעלה ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן וס"ל להש"ג שם דגם אם קבעו אופן אחר להתקנה לא נעקרה התקנה הראשונה משום דתקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן לכן כשעבר הגזירה חזרה התקנה למקומה לפיכך שפיר קאמר דראייתו בהג"א הוי ממה דמקמי דנשני דתקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן ואפי"ה קס"ד דניעקר לתקנתא ע"כ ראי' דצ"ד יכול לצטל דברי צ"ד ככה"ג יש גם להש"ג אבל לפי מ"ש שיטמ"ק צ"ה נהגו לגמרי ניעקרי' לפרש דברי הג"א בזה דאופן דמוכח מדבריו דלגמרי נעקר התקנה ולא נשאר שום איסור בדבר וכן משמע מדברי הרי"ב"ש שהביא השיטמ"ק שם ע"כ פליגי על הש"ג וס"ל דדוקא כל התקנה שלא ישאר שום דבר מהתקנה לא עקרינן אבל קביעת יום אחר נהי היום נעקר אבל עיקר התקנה נשאר ככה"ג שפיר עקרינן וע"י צספר דברי ריב"ז ס"י ר"מ שכתב בחקנת יום אחר לא מיעקרה תקנתא כיון דאיכא יום אחד קבוע עפ"י חכמים משמע ג"כ דבאמת התקנה הראשונה בעולה רק דברי חכמים לא בעולים ונשאר יום אחד קבוע עפ"י חכמים וכ"ז מוכח דלא כהש"ג אלא כשעקרוכו בשעת סכנה אע"פ שקבעו יום אחר במקומו עיקר התקנה בעולה וממילא אינה חוזרת למקומה.

(יד) ומ"ש כה"ר שליע"א דעכ"פ קי"ל כהש"ג כמ"ש הרמב"ם והש"ע הלא פסקו דבמקום שצ"ד יושבים רק ביום ד' וה' בחולה נשאת ליום רביעי וכמו כן צ"ה הלכה פסוקה דמדליק בחוץ עכ"ל כבר כתבנו למעלה דאין מחקתא בחולה נשאת שום ראי' שהי' מבואר בגמ' דתקנה זו לא עקרו מחמת הסכנה ועוד דברים בזה כתבתי לעיל.

ע"כ אומר אני צענ"ד שהחולק דרך רבותיו הקדושים להדליק עכשיו צפנים זהו דרך בטוחה יותר מאותן שטושין את רבותיו כטושים ח"ו מחמת שלא יודעים טעמם כמ"ש בפירש"י בשיר השירים אם לא תדעי וכו' ואי לך צעקצי הלא וכו"ש דאפשר שדבריו נכונים צעטם וכבר אמרו קבל האמת ממי שאמרו.

[וכעת בשעת ההדפסה העירני ידידי הרב המופלג נתן אורטור שליע"א מדברי הבני יששכר מאמר ד' אות ס"ה שכתב ג"כ דבעלו הדלקה מבחון צענ"ד הסכנה ולשון בעלו משמע כמו שכתבנו דעקרו להמציא להדליק בחוץ וע"ש שם במאמר ג' אות ל"ט שהביא בשם העוללות אפרים שנתן טעם לשב"ח למה דדורות אחרונים אין מדליקין בחוץ אלא מצפנים עפ"י"מ שאמרו בגמ' אם ראיית דור שהתורה חציבה עליהם פזר וכו' ואם ראיית דור שאין התורה חציבה עליהם כגם וכו' לפיכך דדורות הראשונים שהיתה התורה חציבה עליהם ה"י מדליקין י"ח הרומו לאור התורה בחוץ ע"ד יפולו מעינותיהן חוזה אצל הדורות הללו שנתמעטה התורה ולומדי' וכו' מאותו צביתו ודיו להשיב טעון אנשי ציתו עכ"ד העוללות אפרים והגאון הקדוש צעל בני יששכר האריך לנאר בזה עוד וע"ש שם במאמר ד' אות מ"י שכתב בהג"ק עוד צוה"ל הנה עכשיו צעקבות משיחא חופא יסגו ורשעים וכו' המתנזרין על חכמת התורה ולומדי' מדליקין צפנים לצטל כאן חכמתו עכ"ל ה"י ומשמע ג"כ שצומה"ז עקרו הדלקה בחוץ לגמרי'.

יהושע מנחם אהרנבערג

דבר

שרית סימן קב

יהושע

רנה

סימן קב

ב"מוריה" (שנה שניה גליון י"ב) השיג הרב הכותב מוה"ר משה א. רוזנבלט שליט"א על דברי אשר כתבתי בספרי "דבר יהושע" ח"א סי' י"ז ליישג המנהג שנהגו עוד בימי הראשונים להדליק נר חנוכה בפנים, אעפ"י שלא היה שום סכנה להדליק בחוץ כדמוכא ב"אור זרוע" שהבאתי שם, וכן כתב בסי' "אורל מועד" דיוני חנוכה, הבאתי דבריו במפתחות לספרי שם אות ה', וז"ל: ועכשיו נהגו להניחו על הפתח בפנים, ואעפ"י שאינו שעת סכנה עכ"ל. ובאמת כן נהגו בכל מדינות חו"ל מדור דורות כל הגדולים והקדושים להדליק בפנים אעפ"י שלא היה שום סכנה להדליק בחוץ, ובפרט בימים הקדמונים שיסבנו ישראל בגישות ויכלו לעשות ברחובותיהן כל מה שירצו באין מפריע, אפילו הכי לא היו מדליקין בחוץ ואין פולה פה ומנפף, וכמ"ש כל הפוסקים דעכשיו מדליקין בפנים אעפ"י שבימינו כל ישראל יסבנו בגישות מוקפין חומה ודלתותיהן ועולות בלילה ולא היה שום חשש סכנה להדליק בחוץ ולא עלה על דעת אף פוסק אחד שיאמר דיש לשנות המנהג ולהדליק בחוץ כדינא דגמרא. זה פלא גדול למה לא חששו כלל לדינא דגמ' שאריך להדליק בחוץ דוקא. וכבר עמד ע"ז באר"י שהבאתי שם באות ג'. וכן תמכתו שם באות ה' על המסכת סופרים שלא הזכיר כלל שאריך להדליק בחוץ, והשמיט לגמרי הלכה זו דהניח בצרייתא נר חנוכה מלוא להניחה על פתח ביתו מצחון.

וכתבתי שם לישג עפ"י דאמרין בכתובות דף ג' לענין תקנת בתולה נשאת ליום הרביעי, דמסכתא ואילך נהגו הטעם לכוון בשלישי ולא מיהו ביום חכמים, ומדקאמר מסכתא ואילך וכו' משמע דגם לאחר שבעלה הסכנה נהגו כך ולא מיהו ביום חכמים, ה"ג כאן כיון שהי' פעם אחת הסכנה להדליק בחוץ, גם לאחר שבעלה הסכנה נהגו להדליק בפנים ולא מיהו ביום חכמים שמה יחזור הדבר לקולו ויהיה סכנה להדליק בחוץ. — והוספתי עוד באות ז' ד"ל שאין עכשיו שום מלוא להדליק בחוץ דאפשר שהי' פעם סכנת מות שגזרו שלא להדליק ב"ח בחוץ ואם ידליק יכרה, ובכ"ה עקרינן לתקנתא לגמרי, כאילו לא היה, כדמוכא בכתובות שם, ובמקומה תקנו להדליק בפנים שיהיה פרסומי ניסא לצני ביה דוקא, והארכתי בזה הרבה, ובאות י"ב י"ג וי"ד הארכתי לבאר למה אמרו בגמרא בשעת הסכנה מניחה על השלחן ודיו, ולא אמרו דמסכתא ואילך מניחה על השלחן ודיו, עיי"ש כמה פירושים.

והרב הג"ל הכותב להשיג, מחמת חפזו להשיג עלי נזהל להשיג ולא עיין היטב בדבריי, שאלמלי היה מעיין לא היה מואל כדי הישג יד. ובראשית דבריו השיג בזה הלשון: והנה בראשית תמוך הגה"מ יסודו בדברי מס' סופרים פ"ב ובדברי הרוקח סי' רכ"ו שכתבו ב"ח מלוא להניחה בפתח הסמוך לרשות הרבים וכו' וכתב דזהו חימה וכו' ולכן מגיע למסקנתו הג"ל ומעמיד את דברי מס' סופרים דמייני לאחר הסכנה דאין להניחה בחוץ וכו' עכ"ל. ולא עיין יפה, שבאמת אני לא תמכתי יסודי דאין להניחה בחוץ ע"ד מס' סופרים הג"ל, אלא על מה שלא הזכיר המסכת סופרים, והשמיט לגמרי לא דהניח בצרייתא שמה"ל להניחה על פתח ביתו מצחון, ולא הבאתי שם דברי המסכת סופרים הג"ל אלא לענין שאף עכשיו שמדליקין בפנים נריך להדליק בחוץ חלל הפתח בטעם הסמוך לרשות הרבים, עיי"ש באות ו'. אבל מה שחדשתי שעכשיו אין להדליק בחוץ אין לו ענין למס' סופרים אלו, ולא לדברי הרוקח הג"ל, דאף אם נאמר דהם מייני בזמן שהדליקו בחוץ אין לסתור דבריי המיוסדים על מה שזכרנו כל בית ישראל אף בזמנא דלויכא סכנה להדליק בפנים.

על כן מה שכתב שם אח"כ מדברי רש"י בשבת מ"ה א' שכתב ג"כ כלשון המס' סופרים והרוקח אין צו כדי דחיה לדחות חידושו הג"ל, ואם רצונו לדחות פירושו בדברי מס' סופרים

לא היה לו לתלות חידושו בזה. ובאמת גם פירושו אינו מכה דברי רש"י, דמה שמשוה דברי רש"י להמ"ס והרוקח באמת אינן שוים דרש"י אומר דנוחנו בטעם הסמוך לרשו"י, והמ"ס והרוקח אמרו דנוחנו בפתח הסמוך לרשו"י, ובבבלי גדול ביניהם, דרש"י לא פירש על איזה פתח קאי אלא באיזה צד בחוץ הפתח וכבר הבאתי דברי רש"י אלו בריש דבריו שם באות א', ופירשתי דבריו דכ"ל דהא דאמר רבא בגמ' מלוא להניחה בטעם הסמוך לפתח, היינו בחוץ חלל הפתח במקום המחוזה שהוא בטעם הסמוך לרשו"י, כדאמר רבא במנחות דף ל"ג, אבל הרוקח והמסכת סופרים שאמרו דמניחה בפתח הסמוך לרשו"י משמע דלא על דברי רבא הג"ל קסמך, דא"כ הו"ל למנקט לשון רבא או לשון רש"י הג"ל, אלא ע"כ דמלתא אחריתא אשמעינן דמקום הנחתה לא מצחון אלא בחוץ חלל הפתח. ואין לומר דגם בלא דברי רבא הג"ל משמע לי דהא דקתני בצרייתא על פתח ביתו מצחון לא מחוץ לפתח בחוץ רשו"י אלא בחוץ הפתח החיצון הסמוך לרשות הרבים, וכמו שכתב רבינו ירוחם בשם פירש"י, הוצא דפ"ה סי' תרע"א ד"ה ואם היה דר צעלי עיי"ש וכן הביאו הרב הכותב שם דא"כ מה יענו כל הראשונים שלא פירשו כן, וס"ל דנריך להדליקו מחוץ לפתח האם יתלקו על מס' סופרים. וכן נריך ישוב מה שהקשיתי עוד שם על לשון מס' סופרים מכה זה שערתי בלשון לולא דמסתפינא דהמס' סופרים מדבר בזה"ל אחר הסכנה שכבר נהגו, אבל לא על יסוד זה העליתי דבר עקרו הדלקה מצחון, אלא על מה שנהגו כל העולם להדליק בפנים אעפ"י שאין סכנה בדבר.

ומה שכתב הרב הכותב שליט"א שאני סותר עצמי, דלפי דבריי שלא יכלו לעקור מלוא הדלקה מצחון אלא אם תקנו מקום אחר להדלקה דהיינו בפנים דוקא וכו', וא"כ איך רשאי להדליק בחלל הפתח הסמוך לרשו"י וכו' הרי מצוה דהמקום אחר להדלקה שתקנו הוא בשעת הסכנה מניחו על השלחן ודיו, וזהו המקום שתקנו עכ"ל באות ז', ובאות ח' הוסיף להקשות על דבריו שהבאתי רא"י מכתובות דף ג' שאף לאחר הסכנה כוונסן בשלישי, דאין הכוון דומה לרא"י, דהתם נאמר משעת הסכנה ואילך משא"כ בכתובה שפירוש קתני ובשעת הסכנה דמשמע דוקא בשעת הסכנה וכו' לא. ומה שאריך שם לפלפל ולישג זה לא העלה מידי עכ"ל הרב הכותב. ועוד הקשה דשם בכתובות מצוה דדוקא בסכנת הריגה, וכאן בשעת הסכנה פירשו הראשונים דהיו מחמת חרבי שהיו לוקחים הנה, אבל הריגה מאן דבר שמי וכו', וגם לתייב' של התוס' (בשבת מ"ה א' ד"ה מקמי חרבי) לא נזכר כלל סכנת הריגה רק גזירה שלא להדליק ודלא כהרב המחבר סי' י"א שמכניס בדברי התוס' מלת יכרה עכ"ל.

ובמחכ"ת לא עיין בדבריו ולא חל ולא מרגיש האי גבול שאני לא כתבתי מחמת אזהרה הסכנה שבעילה אמרו בגמ' בשעת הסכנה מניחה על השלחן ודיו, שזו מדברת מהי סכנה להדליק ב"ח בכלל בין בחוץ בין בפנים, רק בזהניחה על השלחן לא היה סכנה כיון שאין מכירין שלשם ב"ח הדליקה דיאמרו לנרבו הוא דאלוקה, או כמ"ש התוס' בשבת כ"א ב' דלא היו מחפשינן כ"כ בזהנים ולכן לא החירו לבעל מלוא ב"ח לגמרי, אבל אנוחנו מדברים מסכתא שהי' רק בהדלקה בחוץ אבל בפנים לא היה שום סכנה להדליק. ומה שכתבתי באות ז' דאפשר דמה שנהגו מתחילה להדליק בפנים היה מחמת סכנת נפשות שגזרו שהמדליק ב"ח חסרון הניכר יש שם שהחסרתו חיבה, וז"ל שגזרו שהמדליק ב"ח "בחוץ" יכרה, אבל בפנים החירו להדליק, לכן לא היו נריכין לקבוע מקום הדלקה על השלחן, והיה סגי לתקנו בפנים. (שם ראיתי) שאני בעצמי הרגשתי בקושיותיו באות ע"ו מדבריו, ותיראתי כן, אלא שהרב הכותב לא חש לעיין בכל דבריו, ותעד דלא אשתמיטע שום פוסק שיאמר דעכשיו שמדליקין בפנים יוכל להניחה על השלחן, ולהביא כתב הרמ"א בסי' תרע"א סי"ז ומי"א יכרה שלא להדליק במקום שמדליקו הנרות כל השנה כי אז לא יהיה הוכר

כלל, ואף כי אין היכר רק לפני הבית מ"מ היכר קלח מיהא צעיה עכ"ל. הרי דמה שמדליקין עכשיו בפנים אינו בכלל מה שאמרו בשעת הסכנה מניחה על השלחן ודיו. ומעתה איזו סתירה מלא דבריי דמקום הדלקה בזמן הזה אינו על השלחן רק בחלל הפתח במקום מוחה. וכן לא קשה מה שהקשה ה"א לא אמרו אלא בשעת הסכנה מניחה על השלחן ולא אחר הסכנה, דזה רק בחזית הסכנה שצבילה אמרו מניחה על השלחן מצלי שיכיה היכר אף לפני הבית, וכמ"ש הרמ"א ה"ל, אבל אין איירי בשחקנו שיכיה הפרסומי ניסא עכ"פ לפני הבית בפנים, דזה שפיר י"ל דעקרו תקנה הראשונה לפרסם הנס בחוץ לאנשי השוק וקצבו לפרסם לפני הבית בפנים.

ואי קשיא מ"מ למה צבריתא קתני בשעת הסכנה וכו' ולא קתני משעת הסכנה ואילך מניחה על השלחן לפי דרכנו שמחמת סכנה עקרינן לתקנתא ראשונה, כבר הארכתי שם לישב את זה מכמה טעמים עיי"ש בזה"ל י"א ו"ב י"ג. וכעת נראה לישב בפשיטות דבר חנוכה איכא צי מלות, ה' מלות הדלקה עומה לזכר הנס לעצמו, ב' לפרסם הנס לאחרים. ובמניחה על השלחן לזכר הנס איכא אבל פרסומי ניסא ליכא, כיון דליכא היכר כלל כמ"ש הרמ"א. ולפיכך אם מדליק על השלחן עקב לגמרי מניחה פרסומי ניסא, לכן לא מהני הדלקה על השלחן כתחליף למניחה הדלקה בחוץ שהיא לפרסומי ניסא, על כן לא הותר רק בשעת הסכנה, אבל כשאפשר להדליק בפנים שיכיה פרסומי ניסא לפני ביתו, שפיר יכולין לעקור התקנה להדליק בחוץ לפרסם לפני החוץ, וקובעים מקום הפרסומי ניסא לפני ביתו בפנים.

ואל תשיבני מדברי הב"ח שהבאתי בזה"ל י"ב, והרב הכותב הביאו במאמרו אור ע"י, שכתב דלכך אמרו בשעת הסכנה מניחה על השלחן ודיו משום דגזירה שמה אין עוקרין המנחה לגמרי אבל אם מניחה על השלחן, דאין עושין שינוי בגוף התקנה רק במקום הנחמה, לא מקרי עקירת גוף התקנה, דלכ"מ, דבב"ח מיידי דה"י גזירה על ע"ס מלות ני"ח שלא להדליק לא בחוץ ולא בפנים, ובמדליק על השלחן נמי יולא מלות הדלקה ני"ח, אלא שאין פרסומי ניסא, אבל עיקר התקנה שגזרו עליה שמה אינו עוקר, אבל בגזרו רק שלא להדליק בחוץ, דהיינו לא לפרסומי ניסא, נריך למסור נפשו עליה, אם לא שמדליק בפנים, דאכתי לא נעקרה תקנה פרסומי ניסא דעכ"פ מפרסם לפני ביתו ובכ"כ עקרינן תקנה הראשונה לפרסם בחוץ.

ומה שטען הרב הכותב נגדי דבכחוצות מיידי צסקנת הריגה אכל לא צשאר גזירות, וכאן בשעת הסכנה פרשו דהוי מחמת חזרי שלקחו הכר הדלוק וכו' עכ"ל, כבר ביארנו שאין הדלקה בפנים מחמת אותה הסכנה שדבר זה חכמים אלא היא סכנה אחרת שהי' ציונים קדמונים במדליק בחוץ, ואפשר שהי' מחמת סכנת הריגה שגזרו המדליק בחוץ יכרה כמו שכתבתי בזה"ל י"א והרב הכותב לא עיין שם, וא"כ דמי להך דכתובות, ואעפ"י שאין לי מקור שהי' גזירה כזו, מ"מ אפשר שהי', ואף אם לא היתה גזירה אפשר שהאומות שגרו בזיוכם היו מחגרים בהם אם היו מדליקין בחצות שלהם והיו באים לידי הריגה, ומשום זה עקרו הדלקה בחוץ. ומה שכתב דגם לחירוף הב' בחוס' שבת מ"ה לא נזכר סכנת הריגה רק גזירה שלא להדליק, ודלא כהרב המחבר בזה"ל י"א שמכנים דבריי החוס' מלה יכרה עכ"ל. זהו דרך עיקש דודאי אם גזרו שלא להדליק היינו גזירה שמה שלא יקיימו המנוחות, והרי ידוע בכל גזירה כזו היו עושין אותה מיתה ולא היה יכול לפטור עצמו במזמן בלבד דא"כ הו"ל לחוס' לבאר, וכמדומה שלא יעלה על שום בר דעת לומר שכוונתם שגזרו שלא להדליק בלבד מצלי שיהרג. ועיין במאמרי שכתב ובשעת הסכנה, ר"ל שמה, שאין מניחין את ישראל לעסוק במנוחות, מניחה על שלחנו ודיו. וזה כדברי החוס' ה"ל, וכ"כ העור וש"ע סי' תרע"א ה"ה, ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המנוחות וצורר בלי שום ספק דכל כה"ג הי' צסקנת הריגה אם יעצור על הגזירה. ועוד, דאי לא היה רק סכנת ממונו מה ההבדל בין זה לסכנת חזרים שחלקו החוס' שם.

והנה בזה"ל י"א הביא הרב הכותב מדברי הב"ח שהזכרתי לעיל שחששו אף בשעת השמד שלא חיעקר גוף המנחה לכן תקנו מניחה על השלחן אעפ"י שגם בזה היה ספק סכנה עקירת גוף המנחה שלא ידליקו ני"ח כלל לא עקרו. והביא ראייה מכחוצות דף ג' ה"ל. ולבאר זה ראייה לדברינו דלא יכלו משום גזירה לעקור הדלקה בחוץ אלא אף שינוי את המקום להדליק בפנים. אלא דבר הכותב כתב ע"י וכל המדובר בזה הוא בשעת סכנה בלבד שלא נתנו לקיים המנחה עכ"ל. אכן אינו הוכחתי מהך דכתובות דבכ"כ ששינוי את המקום נהי דגוף המנחה לא עקרו מ"מ מקום המנחה עקרו, ואפילו שצברה הסכנה קיים המקום השני והמקום הראשון נעקר לגמרי. והא דמניחה על השלחן דאיירי ב"י הב"ח הוא דוקא בשעת הסכנה ולא אח"כ כבר ביארנו בספרי שם והוספתי עליהם לעיל טעם לשבת, אבל בפנים מדליקין גם לאחר שצברה הסכנה להדליק בחוץ.

ושם הביא מהריב"ש סי' קי"א לענין להדליק ני"ח בבית הכנסת שכתב דהמנהג הזה להדליק בצידיהם מנהג ותיקין הוא משום לפרסומי ניסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המנחה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד העכו"ם תקיפה עלינו וכו' עכ"ל. הרי בזמן הריב"ש והפוסקים לא יכלו במציאות להדליק בחוץ ורק משום כך נמנעו עכ"ל. אמת שמלשון הריב"ש משמע הכי אבל משאר פוסקים לא שמענו, והרי אינו סמכתי על האור זרוע שמוציא דבריו שציינו לא היתה סכנה להדליק בחוץ ואעפ"י כן הדליקו בפנים. וכ"כ בספר אורח מועד שהבאתי בראשית דברי שהאידנא מדליקין בפנים אעפ"י שאינה שעת סכנה וצ"ע אבל מועד הוא קדמון מאל הביאו הב"י כמ"פ והאדרת בהסכמתו כתב שהוא לאחד מן השרים הראשונים תקיפי קמאין ולא אשתמיט אחד מן הפוסקים שיאמר שאם הוא במקום שאין יד האומות תקיפה עליו יחזור וידליק בחוץ, ומסתבר שגם הריב"ש לא היה אומר אחרת.

באות י' לקח עצמו לז' אחד לחלוק על הב"ח שסובר דמניחה על השלחן אינו שינוי בגוף המנחה אלא דיתכן דהוי שינוי המנחה, כי ע"ס תקנת חז"ל בהדלקת ני"ח ועיקר יסודה הוא משום פרסומי ניסא, והוי חלק מע"ס המנחה להדליק בחוץ וכו' עכ"ל. וכמדומה לי שנתכוין בזה לחלוק גם על הקטן לפי דעתו המשושעת שמה שעכשיו מדליקין בפנים הוא משום מה שאמרו בשעת הסכנה מניחה על השלחן ודיו, וכיון שזה מתבטל ע"ס המנחה לא התירו רק בשעת הסכנה ולא אח"כ, דלא עקרינן ע"ס המנחה מחמת סכנה לגמרי, אבל כבר אמרו דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, בודאי ישמעו יותר לסברת הב"ח. וכבר ביארתי סברתו דע"ס המנחה היא ההדלקה לעצמה זכר לנס, ובחוץ היא מילתא אחריתי לפרסם הנס, ודיקא נמי דקתני ני"ח מנחה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ולא קתני מנחה נר חנוכה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, והיינו משום דהדלקת ני"ח היא מנחה בפ"ע, ויש עוד מנחה נוספת להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ואם לא הניחה בחוץ בדיעבד נהי דפרסומי ניסא לא קיים מ"מ ע"ס מנחה הדלקת ני"ח קיים. כנלע"ד. אך ל"ד א"ל לזה, דגם במדליק בפנים מקיים מנחה פרסומי עכ"פ לפני ביתו, ולא דמי להניחה על השלחן כ"ל.

עוד כתב שם הרב הכותב וז"ל: ותו דהבגהמ"ח רואה להוכיח דבזמן הגאונים ורצון סבוראי כבר היתה קיימת סכנה להדליק בחוץ, ומדוע לא נאמר דבזמן הגמ' והאמוראים כבר היתה הסכנה וממילא גם התקנה להדליק רק בפנים לדבריו, כי הרי חזרי היו צימי רבה בר חנה ורב וכו' וא"כ למה נותנת ונושאת הגמ' ואמוראים אחרונים בהך דינא דחוץ וכו' עכ"ל. וכבר כתבתי שמה שמדליקין בפנים אינו מחמת סכנת חזרי שנותנת על השלחן אלא סכנה אחרת היתה להדליק בחוץ שלא היה צימי הגמ' ואמוראים, ומ"ש עוד כי הרי לא נזכר בשום מקום המקור שליו אי פעם בלבד לגמרי בהדלקה בחוץ וכו' כי לא אשתמיט שום אחד להזכירו וזה לא יתכן עכ"ל. לא ידעתי למה לא יתכן אע"י

קידוש היום סגני לי צמיחו על שלחנו ויאלה נר חנוכה וגם נר ביתו, ממילא נשאר לקידוש היום. ומחצת הרב הכותב כיון דעיקר המלצה ד"הא הוא להדליק בחוץ ומשום פרוסומי ניסא, והוא חלק מעלם המלצה ויסוד תקנתה, לכן נדחה שפיר קידוש היום על היין בגלל מלוא נ"ח שמדליק דוקא בחוץ ואין זו תקנה להסתמך על נר ביתו של שלחנו ולא ידליק בחוץ, כי אז עוקר הוא גוף המלצה עכ"ל. וכפי הנראה ראה גם צדק לדחות דברי שלח יבנו לעקור הדלקה בחוץ מפני הסכנה, כיון שזה עיקר המלצה, ואני אומר גם צדק דברי הרב ודברי החלמיד דברי מי שומעין, ודאי שומעין יותר להפני"ה שהקשה ע"כ שאין הדבר כן אלא הדלקה בחוץ היא ענף ממלוא נ"ח ולא גוף המלצה, וכמ"ש הפני"ה שם להדיא דהא שריף להניחה בחוץ הוא רק מלוא מן המוצהר, וכמו שכתבנו נעיל ודייקנו מלשון הגמ' נר חנוכה מלוא להניחה וכו', ולא קאמר מלוא נר חנוכה להניחה וכו' וכן מוכח נמי דאמרו בשעת הסכנה מניחה על השלחן, ופירשו כמה ראשונים דהאי סכנה אינה סכנת הריגה אלא סכנת מחמת חבוי שהיו לוקחים הנר שהדליק, והיינו רק הפסד הנר או ציעול המלצה, ואי נימא דהדלקה בחוץ היא עיקר וגוף המלצה איך צעלו עיקר המלצה מחמת חשש חבוי כשאין צו סכנת הריגה אלא על כרחך דגם בשלחנו מקיים גוף המלצה, והדלקה בחוץ היא מלוא מן המוצהר לפרסומי ניסא.

מסקנא דמלתא, לא נחזיר מכל ראיותיו דדינא דגמ' דמדליקין בחוץ שריר וקיים גם בזמן הזכר אעפ"י שאין סכנה בדבר, וכן נהגו גאונים עולם גדולי הדור עוד בימי האור זרוע והבאים אחריו להדליק בפנים אעפ"י שלא היה סכנה בדבר, וכמ"ש האהל מועד להדיא, ומסתמא גם צירושלים נהגו כן דלא אשתמיע בשום מקום שיאמרו דיש מקומות שמדליקין בחוץ צומה"ז, ומ"ש דכך נהגו רבני ירושלים מקדמת דנא להדליק בחוץ, בלמה על אותן רבנים אני מתפלל, דאם הם הדליקו בחוץ ודאי לא היה צימיהם סכנה להדליק בחוץ צירושלים, וא"כ היה עליהם להביא גם צו קהלם כל אנשי ירושלים שידליקו בחוץ, אלא ע"כ גם הם סוברים שמדינא נעקרה תקנת הדלקה בחוץ, אלא שהחמירו על עצמם דבר שכל גאוני הדור שקדמו להם לא החמירו, שצדאי היה להם טעם שלא להחמיר בזה, ואפשר שזה מטעם שכתבתי שחקנו להדליק בפנים לפרסומי מלתא לבני ביתו דוקא, והחומרה להדליק בחוץ קולא היא, ומיחזי כיורא כללע"ד.

יהושע מנחם אהרנברג

סימן קג

ב"ה, עש"ק קרח תש"ל.

לכבוד הרב הגאון וכו' מוה"ר נתן צבי פרידמן שליט"א,
רב דשיכון ה' בני-ברק.

(א) **ע"ד** אשר העיר לפי"ד בספרי דבר יהושע סי' מ' דמאחר שחקנו להדליק בפנים ע"כ עקרו תקנה הראשונה להדליק בחוץ כמוכח בכתובות דף ג' ע"ב ותוס' שם ד"ה תקנתא דרבנן ויריך להדליק בפנים דוקא וע"ז הקשה הלא ידוע מהראשונים שקריאת שמע שאומרים בקדושת מוסף נתקנה מחמת גזירת המלכות שלא נהנו לקרות שמע בזמן התפילה בצולשת חיכתה עד עת תפילת מוסף ולא עזבום מאז נשארר התקנה הזאת ולא שמענו שיש איסור לקרות ק"ש בזמן אדרבה מאז שבעלה הגזירה כל אחד קורא ק"ש בזמנו עכ"ל.

ובמחכת"ה אין הגדון דומה לרא"י דהם אין מה שקורין בקדושת מוסף מהנגד לקריאת שמע בזמנו ובמקומו ואפשר לקיים שניהם כמו שכתבתי עושים לפיכך אע"פ שצעת הסכנה עקרו הק"ש ממקומה צעת הברכה ק"ש וקציעה

הפוסקים הם הסעוריונים, די להם שיאמרו עכשיו מדליקין בפנים, וממילא מוכן שהי סכנה בדבר, וכדמוכח מהאור זרוע ואהל מועד הי"ל, דמשום סכנה נמנעו להדליק בחוץ ואף דלא יתכן שהי סכנה משום שגרו בין האומות וברחובותיהן הי סכנה להדליק בבית נ"ח, וזה ידוע ומוכן מאליו, וכמ"ש גם הריב"ש הי"ל דמפני שיד עכו"ם חקיפה עלינו לא יכלו להדליק בחוץ אבל צימי הגמרא והאמוראים היו היכודים בשלום ושלוה לא הי סכנה זו.

באות י"א הרבה דברים, וכפי הנראה עיקר כוונתו לשיטת העור שחולק על צעל התרומות שכתב דזמן הזה שמדליקין בפנים אף בחצר שיש לו צי פתחים אפילו צי רוחות די לו בזה שכן היכרא אלא לבני הבית וליכא חשדא, והעור חולק עליו דאף לידון חשש כיון שמדליקין בפחת הבית העוברים ושבים רואים שלא הדליק ואיכא חשדא, ומשמע צט"ז סק"י שם דמה שמדליקין בזמן העור בפחת הבית הוא כדי שיהי היכר לעוברים ושבים שהם מחוץ לבית ומשום זה חייב לחשדא. ועפ"י כתב הרב הכותב ח"ל: הרי אנו רואים דרך דינא שריר וקיים לאחר תחיית החלמוד ופוסקים הלכה למעשה, ולית דחש לומר דמהסכנה ואיך צעל לגמרי חובת הדלקה בחוץ עכ"ל. ותמיכתי עד שמיצא ראי' משיטת העור הי"ל להביא ראי' מדברי הרמ"א שכל בית ישראל באשכנזים נהגים אחריו שמדליקים בפנים ממש ואין עושים היכר לא רק לאנשי הרחוב אלא אף לעוברים ושבים אין היכרא, וכל היכר הוא רק לבני ביתו בלבד ומכ"כ ס"ל דהאי דינא בגמ' בשני פתחים לא קיים צומה"ז, ואיך הוא אומר דקיים לאחר החלמוד ופוסקים הלכה למעשה. ועוד דאף העור הי"ל מודה דעקרו הדלקה בחוץ דהיינו ברחוב שכל האנשים שיש ברחוב רואין אותו, וזה הי תחילת התקנה, אלא שסובר שעדיין לא עקרו כל הפרסום ניסא לכל אנשי הרחוב, ועדיין יש פרסום ניסא להעוברים ושבים על ידי פחת הבית, ועקרו תקנה הראשונה להדליק ברחוב סמוך לפתח ביתו משום שיהי סכנה להדליק ברחוב שהי גם לגוים, ותקנו להדליק בחוץ חלל הפתח הסמוך לרשות הרבים, שזה לא הפריע להגוים וכמו שציארנו גם בדברי המסכת סופרים דזמן הזה מדליקין בפחת הסמוך לרשות הרבים, אבל אנשי ירושלים שקלחם מדליקין בחוץ ממש זה נגד כל הראשונים ואחרונים.

ומ"ש עוד שם ח"ל: ומלכות אלו אנו למדין דגם צימי הראשונים והפוסקים הי משתנה מזמן לזמן ומחקופה לחקופה מקום הדלקה, הכל לפי הסכנה ותיקפה כדמוכח כאן עכ"ל. אינו מוכרח די"ל דהמחלוקת היא אם לאח שנקרו תקנת הדלקה בחוץ וחקנו הדלקה בפנים לבני ביתו יש לעשות הדלקה באופן שירצה הפרסומי ניסא כל מה דאפשר, דהיינו מלבד הפרסומי ניסא לבני ביתו יעשה פרסומי ניסא גם לעוברים ושבים, דהיינו שידליק בפנים בחוץ חלל הפתח ויהי הפרסומי ניסא לתרווייהו, בין לבני ביתו בין לעוברים ושבים. והרמ"א ס"ל דא"ל לעשות פרסומא רק לבני ביתו בלבד ולא לעוברים ושבים שכבר צעלו מלעשות פרסומי ניסא לאנשי הרחוב, ולא עדיפי עוברים ושבים "מכל אנשי הרחוב".

ומ"ש ולא עלה על לב שום פוסק לומר דבר זה דגם לאחר הסכנה נהבעל ונעקר דינא דגמ' דמדליק בחוץ עכ"ל, כבר הצאתי מאור זרוע וספר אוהל מועד שכתבו להדיא דגם לאחר הסכנה אין מדליקין בחוץ, ואני לא הצאתי רק להסביר טעמו של דבר משום שנקרו תקנתא דבחון צעת הסכנה דומיא דכתובות דף ג'.

באות י"ב כתב לתרץ ק"י הפני"ה אמאי נר חנוכה קידם לקידוש היום הא ע"כ מייירי ציש לו נר ביתו לשבת, ואמאי לא סגי בלואו נר ביתו שיאל בזה גם נר חנוכה כדאיתא צעת הסכנה מניחו על השלחן, והי"ה צעת הדחק גדול שריף לדחות

זו כי אין ספרו תח"י — ולי בעניותי יש צוה הכרוך דברים דהנה שיטה באורחת חיים המוצא צדדי צדדי חר"א דצמילה די בשרעט שיטה הראשונה והדרכי משב תמה על הצ"י למה הביא דברי האורח סתם בלא מחלוקת מאחר שלכל המפרשים הא דאמרו מגילה לריכב שרעט באמיתה של תורה ציון להמפרשים דהיינו כס"ת ציון לר"ת דהיינו כמחזה ע"כ לריכב שרעט בכל שיטה ושיטה ולא כהאורח והנה לא קשיא להדי"מ רק על הצ"י שהביאו בסתם אצל על גוף דברי האורח לא קשיא לי והיינו משום דמ"י האורח לחלוק על כל המפרשים הנ"ל ולסבור אחרת ומעתה עליו להצין איך יפרש האורח הא דלריכב שרעט באמיתה של תורה ועוד קשה ק"י הפרמ"ג שם צא"א סק"א אי מגילה א"ל שרעט רק שיטה הראשונה בלדד למ"ל קרא דדברי שלום ואמת תיפוק לי דכלל כחצי קודש לריכב כן כדאיתא ציו"ד סי' רפ"ד.

והנלענ"ד דהנה בספר תורה לריכ שרעט מחמת שני ענינים (א) מחמת קדושת ספר תורה דהלכתא גמירי לה דכלל שרעט אין עליו קדושת ס"ת והיא פסולה לקרות צו ציבור (ב) מחמת שכל דברי תורה אסור לכתוב בלא שרעט והנפ"מ דלפי"ע הצ"י סגי בשרעט שיטה הראשונה כמו שאמרו בכל כחצי הקודש משא"כ לפי"ע הא' לריכין שרעט בכל השיטות ולפיכך שפיר מצי האורח לפרש דמ"ש באמיתה של תורה אין הכוונה על ספר התורה אלא על דברי התורה הכתובים בהספר תורה דסגי בזה אזהרה בשרעט בשיטה הראשונה בלדד.

(ב) ויש להביא סמוכין לפירוש זה מהא דאיתא צירושלמי רפ"ק דמגילה ר' חלבו בשם ר"א נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור הרי הוא באמיתה של תורה מה זו לריכב שרעט וכו' מה זו נתנה להדרש אף זו נתנה להדרש עכ"ל והנה קרא דאמת קנה ואל תמכור לא על ספר תורה קאי אלא על דברי תורה וע"י צברכות דף ב' ע"ב דר"ש בזהבד ואמת יכפר עון אמת זו תורה שנאמר אמת קנה וגו' דמכאל דעוסק בתורה מוחלין לו עוונותיו עיי"ש אלמא דדברי התורה שלומדין מן הס"ת קרויין אמת וכן כתב רש"י צע"ז דף ד' ע"ב ד"ה אמת קנה הולא הולאות על תלמוד תורה אצל שיהי גוף הס"ת קרוי אמת לא מצינו ועכ"פ אינו צמשמעות הקרא דאמת קנה ואל תמכור וא"כ מה מיייתי הירושלמי לדרוש מינה דמגילה הוא באמיתה של תורה שריכב שרעט אע"כ דהלימוד הוא דהדרים הכתובים צמילה הם כדברים הכתובים בתורה — וזה מודקדק לשון הקרבן עדה שם שכתב צד"ה מה זו תורה לריכב שרעט שאסור לכתוב בלא שרעט עכ"ל ולכאורה מה דבוסף לומר שאסור לכתוב בלא שרעט מלדד מה ששפת יתר הוא אלא אף אינו מכון יפה שהרי צס"ת לא לדד דאסור לכתוב בלא דיעבד פסולה לקרות זה אלא הוא הדבר אשר דברתי דמדברי תורה קילוף ולא מס"ת.

וממילא יתישב ג"כ ק"י הפרמ"ג הנ"ל לפי שיטת האורח למ"ל קרא תיפ"ל דהוי ככל כחצי הקודש שריכין שרעט בשיטה הראשונה ולהנ"ל א"ש דכוח גופי אלטריך דהוי ככל כחצי קודש דסד"א דאע"ג דכל כחצי הקודש אסור לכתוב בלא שרעט מ"מ מגילה שרי היינו משום דכל כחצי הקודש הם דברי תורה והעוסק בהם מקיים מצוות תלמוד תורה אצל מגילה אסתר קסד"א כיון שאינו אלא סיפור הנס ומצות קרייתת אינו כדי ללמוד ממנו וכמ"ש בשה"ש בית אפרים חר"א סי' ס"ה דצוה חלוק מגילה אסתר משאר נביאים וכתובים שאינו מקיים מצות תלמוד תורה בקריאתה עיי"ש שהאריך לכך אלטריך קרא שגס דברי המגילה כדברי תורה דמי ולריכין שרעט כמו כל כחצי קודש.

(ג) וגם בלא דברי הבית אפרים הנ"ל א"ש ועוד ציו"ת חוקף לפי"מ דאיתא צירושלמי שם דגס הוא דמגילה אסתר נתנה להדרש ילפין מכא דהוי באמיתה של תורה מה זו נתנה להדרש אף זו נתנה להדרש הא לא"ה הוי אמיתא דאין לדקדק בלשון המגילה למדרש מינה מידי ולא איתא אלא מדרשא ולפי"מ שכתב

במוסף מ"מ כשעברה הסכנה החזירוה למקומה והתקנה בתפילה מוסף גשארך במקומה וקיימו שניהם אצל כאן אם מדליקין בחוץ ולא מצפנים הרי מצטלין התקנה האחרונה להדליק מצפנים ולפרסומי ניסא לבני ציון.

אמנם לפי"ז ה"א אפשר לומר הרו"ח להחמיר ידליק פעמיים אחד מצפנים ואחד מצחוץ לקיים צ"י התקנות אצל באמת גס לזה אין טעם דעלומא התם בק"ש אע"ג דבשעת הסכנה עקרו הק"ש מהצרכות מ"מ הא חזין דלאחר שעברה הסכנה חזרו ותקנו חכמים שהרי חזין דעכשיו נזהגין כך בכל העולם אצל בזהלכת נר חנוכה הרי אנו רואין שאף שעברה הסכנה אין מדליקין בחוץ ועל כרחק לא חזרו ותקנו וכיון שלא חזרו ותקנו מה טעם יש להדליק גם בחוץ כיון שאין צוה מצות חכמים.

(ב) ועוד אמיתא בישוב קושיא לפי"מ הצ"י בשם שבלי הלקט בשם הגאונים צא"ח סי' תכ"ג דמה שתקנו בשעת הסכנה להצליע ק"ש בשעת הקדושה הוא כדי שלא תשתכח ק"ש מפי החינוקות עיי"ש משמע דבשעת הגדולים לא ה"י מהני תקנה זו מידי ונראה העטם משום שהגדולים היו יכולים גם בשעת הסכנה לנאת ידי חוצת ק"ש כשיקראו ק"ש בלחש צביחם נפני התפילה רק לקרות צברכותי ציבור לא היו יכולים ולא לא ה"י מועיל מה שיאמרו בקדושה כיון שאינה צברכותי וע"כ מה שתקנו לקרותה בקדושה לא ה"י אלא בשביל שלא ישתכח ק"ש מפי החינוקות שישמעו פסוק זה מפי הש"ץ בקדושה אצל למצות ק"ש צברכותי לא ה"י שום תחליף ומעתה לפי"מ צחוץ כחוצות הנ"ל דלא עקרינן תקנתא דרבנן מחמת גזירה אלא אם קבעו לה תחליף במקומה לא היו יכולין לעקור המצוה לקרות ק"ש צברכותי כיון שאין לה תחליף רק לא קיימו אותה בשעת הסכנה בזה שפיר אחר שבעלה הסכנה ממילא חזרה למקומה ולא היו לריכין לחזור ולתקנה אצל צנר חנוכה שתקנו לה תחליף צמקום שיפרסמו ניסא לאנשי השוק יפרסמו את הנס לאנשי ציון צפנים ע"כ עקרו התקנה הראשונה והיו לריכין לאחר הסכנה לחזור ולתקנה בחוץ וכיון שלא חזרו ותקנו אין בזהלכת צחוץ שום מצות חכמים.

(ג) ואשר הביא רא"י לדבריו מתקיעת שופר שעדיין אנו ממשיכין לתקוע במוסף אע"פ שבעלה בגזירה לא ריך לזה שום רא"י דהא בבאחי לזה שם ירושלמי מפורשה דאע"פ שבעל השמ"ל לא בטל בגזירה.

ומה שהביא מספר ניומק"י אור"ח בשם הצנ"ש שמואל לי חצר אין הספר תח"י וכו' כדאי לראות מה שכתב צו אם יוחיל כצדו שלטי"א להעתיק לי דבריו אשמה מאוד.

(ד) ומ"ש לחלק ציון חוץ לארץ לא"י משום דעיקר פרסומי ניסא הוא ציון יהודים ולכן ציון הגוים גם כשאין סכנה אין פרסומי ניסא שיראו הגוים משא"כ צא"י יש חיו"ב פרסומי ניסא להדליק בחוץ עכ"ל לא הבנתי אנו צחו"ל לא היו גם יחודים צחוץ הלא היו עיירות שרובם יהודים ועכ"פ ה"י לריך לפרסם ליחודים צחוץ אע"כ משום סכנה לא הדליקו צחוץ כמ"ש האור"ח שהבאתי.

יהושע מנחם אהרנבערג

סימן קד

ב"ה.

שלח וי"ר וכט"ס והצלחה רבה לכבוד המופלא ומופלג חריף ובקי טובא כה"ר **חנניאל יוסף אייזנבאך** שליט"א, ר"מ בשיבת חב"ד בקרית גת יצ"ו.

(א) על דברי תורה שכתבה צענין שרעט מגילה אסתר יפה שיחתך וגם השגתך על דברי הרב מצריסק ז"ל אם בנחת הדברים כהוותן הרי השגתך נכונה אצל אינני יכול לדון